

2. Привиденцев О. Г. Статус «цифрових прав» в Україні. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c677d964-3919-4bc9-86e6-3b67c7bf4004/content> (дата звернення: 30.04.2025)

3. Delfi AS v. Estonia. URL: <https://cedem.org.ua/library/delfi-as-proty-estoniyi-delfi-as-v-estonia/> (дата звернення: 30.04.2025)

4. Barbulescu v. Romania. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-159906%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-159906%22]}) (дата звернення: 30.04.2025)

5. Barbulescu v. Romania і нові тенденції в захисті персональних даних. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/139955_barbulescu-v-romania--nov-tendents-v-zakhist-personalnikh-danikh (дата звернення: 30.04.2025)

6. Рішення Конституційного Суду України від 30.10.1997 р. № 5-зп у справі № 18/203-97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-97#Text> (дата звернення: 30.04.2025)

7. Рішення Конституційного Суду України від 20.01.2012 р. № 2-пп/2012 у справі № 1-9/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12#Text> (дата звернення: 30.04.2025)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-5>

АДВОКАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОЗАХИСНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Бондарчук-Ладна Олена Василівна

*аспірантка кафедри теорії держави і права,
Інститут держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Важливим інструментом взаємодії правозахисних організацій з державою є адвокатура, що нерідко ототожнюється з лобізмом. Донедавна не мали законодавчої регламентації обидва поняття, але 2023 року Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) підготувало і передало до уряду проект закону «Про добросовісне лобіювання та адвокатуру в Україні». Відзначимо, що саме на вимогу громадських організацій було проведено його громадське обговорення, під час якого громадський сектор висловив зауваження щодо представленого НАЗК проекту, який може створити перешкоди для діяльності організацій громадянського суспільства, позаяк ігнорує

відповідні застереження Європейської Комісії [1]. У доопрацьованому законі, прийнятому Верховною Радою України 23.02.2024 р. [2], законодавче закріплення отримало лише поняття «лобіювання», що актуалізує необхідність дефініції адвокації та споріднених термінів.

Пропонуємо таке визначення поняття «адвокація» – це неприбуткова діяльність, що здійснюється легально, відкрито, прозоро та публічно і має своєю метою вплив на суб'єктів владних повноважень щодо прийняття або утримання від прийняття ними рішень з суспільно значущих питань.

З наведеного визначення випливає, по-перше, що адвокаційною діяльністю можуть займатися будь-які суб'єкти – як окремі громадяни, так і громадські об'єднання; по-друге, така діяльність має легальний характер, оскільки охоплюється змістом права людини на свободу вираження своїх поглядів і переконань, і, по суті, спеціального законодавчого унормування не потребує; по-третє, метою адвокаційної діяльності не може бути отримання прибутку. Варто наголосити, що суб'єкти, які займаються адвокаційною діяльністю, зазвичай представляють інтереси не однієї людини, а певної групи людей та обстоюють їхні права перед владою. Комплекс заходів, що використовується для розв'язання реальної соціально значущої проблеми, тобто адвокаційна кампанія, має ґрунтуватися на принципах відкритості, прозорості та публічності. Результатом адвокаційної кампанії є прийняття на будь-якому рівні влади офіційного рішення, спрямованого на вирішення проблеми і запровадження позитивних змін. Експерти з адвокації вважають, що результативною така діяльність буде тоді, коли вона не лише приводить до зміни політики держави, а й зумовлює системні демократичні перетворення, що проявляються у безпосередній участі громадян у процесі прийняття рішень та усвідомленні ними своєї відповідальності за прийняті рішення та їх реалізацію [3, с. 6]. Тобто адвокаційна діяльність є однією із важливих передумов формування громадянського суспільства.

Зазвичай адвокаційні кампанії спрямовані на посилення та захист прав і свобод окремих уразливих груп населення, обстоювання ідей та цінностей, що мають загальносуспільну значущість тощо. Загалом адвокаційна кампанія охоплює такі три етапи, як планування, проведення, оцінка результатів. На першому етапі необхідно чітко визначити та проаналізувати проблему, яка потребує вирішення, обрати стратегію кампанії та інструменти для її проведення (соціологічні дослідження, громадські експертизи, громадські слухання, переговори, конференції, круглі столи, судові позови тощо). На етапі проведення кампанії заплановані заходи впроваджуються в життя з активним використанням медіазасобів. Оцінку результатів адвокаційної кампанії проводять для того, щоб з'ясувати, чи вдалося досягти поставленої мети,

які засоби та інструменти виявились успішними, а які – недостатньо ефективними.

Адвокація – це важлива частина роботи кожної організації, яка займається правами людини. Правозахисні організації можуть займатися адвокаційною діяльністю на місцевому, регіональному, національному і навіть міжнародному рівні. Наприклад, адвокаційні кампанії Правозахисного фонду «Розвиток» спрямовуються на захист прав, свобод та інтересів ромської національної меншини в Закарпатті. Зокрема, це привернення уваги представників органів влади до проблеми відсутності у ромів ідентифікуючих документів, налагодження діалогу ромських активістів і представників влади щодо створення органів самоорганізації ромських громад; інформаційні заходи для подолання стереотипів щодо ромів та ін. [4].

Іншим прикладом може бути адвокація прав внутрішньо переміщених осіб, яка здійснюється на національному рівні. Зокрема, Коаліція громадських організацій із захисту виборчих прав внутрішньо переміщених осіб (ВПО) і трудових мігрантів разом із правозахисними організаціями упродовж 2014–2019 рр. проводила адвокаційну кампанію «Кожен голос впливає», для забезпечення доступу до голосування ВПО. У кінцевому підсумку Виборчий кодекс України 2019 р. закріпив право на участь у всіх видах виборів тих громадян, котрі мешкають не за місцем їхньої офіційної реєстрації [5].

Прикладом адвокації міжнародного плану може бути діяльність Центру громадянської освіти «Альменда», представники якого разом з українськими правозахисниками у червні 2023 р. здійснили адвокаційну поїздку в Нью-Йорк і Вашингтон з метою привернення уваги міжнародної спільноти до ситуації в Криму і залучення міжнародних партнерів до пошуку шляхів повернення АРК до складу України [6].

Отже, адвокаційна діяльність правозахисних організацій є дієвим інструментом впливу на державу та її політику, і, водночас, запорукою розвитку громадянського суспільства в Україні.

Література:

1. Публічна заява громадського сектору щодо законопроекту «Про добровільне лобіювання та адвокацію в Україні» / Центр демократії та верховенства права. 20.11.2023. URL: <https://cedem.org.ua/news/publiczna-zayava-lobiyuvannia/>.

2. Про лобіювання: Закон України від 23.02.2024 № 3606-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-20#Text>.

3. Станкевич-Волосянчук О. Адвокація як метод впливу. Практичний посібник. Ужгород, 2013. 82 с.

4. Адвокація і лобіювання. Правозахисний фонд «Розвиток». URL: <https://rozvitok.org/advokaciya-i-lobiyuvannya/>.

5. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.

6. Міжнародна адвокація – зустрічі в ООН та Вашингтоні. Альменда. 12.06.2023. URL: <https://almenda.org/mizhnarodna-advokaciya-zustrichi-v-onn-ta-vashingtoni/>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-6>

ОСОБЛИВОСТІ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

Волохов Олексій Сергійович

кандидат юридичних наук,

докторант відділу теорії держави і права,

Інститут держави і права імені В. М. Корецького

Національної академії наук України

м. Київ, Україна

В умовах війни питання дотримання принципу верховенства права та забезпечення прав і свобод людини ускладнюються. З одного боку, держава має право вживати всіх можливих заходів для відсічі збройної агресії, забезпечення правопорядку та захисту своїх громадян, що апріорі вимагає обмеження прав і свобод останніх. З іншого боку, такі обмеження не повинні бути надмірними та не повинні порушувати основні права людини [1, с. 102].

Обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб є важливим та, ймовірно, вирішальним фактором, що визначає особливості формування та реалізації законодавства під час дії правового режиму воєнного стану. Як справедливо зазначає С. Церковник, в умовах воєнного стану виникає дилема між забезпеченням безпеки та дотриманням принципу верховенства права [1, с. 103].

У зарубіжній практиці сформувалися різні моделі конституційного обмеження прав і свобод. У результаті аналізу чинних правових джерел в зарубіжних країнах І. Хила виокремлює такі три їх моделі:

- 1) встановлюється перелік тих прав, які можна обмежити;
- 2) встановлюється перелік тих прав, які обмежити не можна;